

УДК 004:378.147

Вінник Тетяна Олександрівна

Херсонський державний університет, Херсон, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З УРАХУВАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

DOI: 10.14308/ite000594

У статті представлені результати наукового обґрунтування та експериментальної апробації педагогічних умов культурологічної підготовки майбутніх учителів початкових класів з урахуванням інформаційної культури суспільства. Уточнено сутність та структура поняття «культурологічна підготовка майбутніх учителів початкової школи». Означений феномен розглянуто в площині чотирьохрівневої структури, стрижнем якої є гуманістична спрямованість особистості, сукупності психолого-педагогічних і культурологічних знань, психолого-педагогічних і культурологічних умінь, комплексу професійно значущих особистісних якостей. Автором обґрунтовано критерії культурологічної підготовленості з відповідними показниками: ціннісно-мотиваційний (професійно-гуманістична спрямованість; наявність ціннісно-професійних мотивів; мотивація на успіх); змістово-процесуальний (система знань та вмінь з психолого-педагогічних дисциплін; сукупність знань щодо змісту і компонентів культурологічної підготовки, культурологічні вміння); оцінно-поведінковий (наявність комунікативних якостей, здатність до емпатії, прояв толерантності). Схарактеризовано рівні культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи: високий, середній та низький. Представлено досвід впровадження ІКТ в культурологічну підготовку студентів. Визначені педагогічні умови культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи в системі навчально-виховної роботи університет, ефективність яких доведена результатами формувального етапу експерименту.

Ключові слова: культурологічна підготовка майбутніх учителів початкових класів, культурологічна підготовленість, інформаційна культура, ІКТ, електронний освітній ресурс.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Важливим напрямом розбудови для українських освітян є сфера інформаційної грамотності і запровадження ІКТ у всі освітні процеси, починаючи від процесу навчання до процесів управління освітою і моніторингу освітніх результатів. Велика увага приділяється розробці стандартів ІКТ в освіті завдяки інтеграції України у загальносвітові освітні процеси і мережі [7].

В умовах модернізації національної системи освіти України особливого значення набуває культурологічна підготовка фахівців нової генерації, здатних орієнтуватися в складному соціокультурному просторі, спрямованих на постійне самовдосконалення загальнокультурного рівня, на засвоєння традицій європейської і світової культур, на осмислення проблем освіти в широкому соціально-культурному контексті. Так, у доповіді міжнародної комісії ЮНЕСКО про глобальні стратегії розвитку освіти в XXI столітті підкреслюється, що одна з найважливіших функцій сучасної освіти – навчити людей жити разом, допомогти їм перетворити існуючу взаємозалежність держав і етносів у свідому солідарність. З цією метою освіта має сприяти тому, щоб, з одного боку, людина усвідомила своє коріння і тим самим могла визначити місце, яке вона посідає у світі, і, з іншого, –

прищепити їй шанобливе ставлення до інших культур [3].

У цьому аспекті актуалізується й проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у системі навчально-виховної роботи вищих навчальних закладів, яка має бути спрямована на формування не лише фахової, методичної, а й загальнокультурної компетенції, на створення культуротворчого навчально-виховного середовища з подальшою готовністю до реалізації культурологічного підходу в професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальні питання реалізації культурологічного підходу у системі освіти обґрунтовано у дослідженнях Є.Бондаревської, І.Зязюна, О.Рудницької, В.Сластьоніна, Г.Тарасенко; педагогічні умови культурологічної підготовки студентів досліджено у роботах Н.Крилова, В.Маслова, С.Прийми, О.Шевнюка; інформаційне та методичне забезпечення культурологічних курсів вивчали В.Виткалов, М.Митря, Л.Зеліско, фахову спрямованість культурологічної підготовки – З.Скринник, З.Гіптерс та інші.

Проблемами інформатизації освіти опікуються: В. Биков, М. Жалдак, І. Захарова, Ю. Машбиць, Н. Морзе, Є. Полат, С. Сисоєва, А. Співаковський, І. Роберт, Ю. Триус та ін. Особливостям застосування ІКТ у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів присвячені роботи А. Коломієць, М. Левшина, Л. Петухової, І. Смирнової, Є. Смирнової-Трибульської та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Проблема культурологічної підготовки майбутніх вчителів початкової школи як важливої складової професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах інформаційної культури ще не стала предметом окремого наукового дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є представлення результатів наукового обґрунтування та експериментальної апробації педагогічних умов культурологічної підготовки майбутніх учителів початкових класів у системі навчально-виховної роботи університету.

До завдань, які необхідно вирішити, відносяться:

- уточнення сутності та структури поняття «культурологічна підготовка майбутніх учителів початкової школи»;
- визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкових класів;
- експериментальна перевірка педагогічних умов культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи в системі навчально-виховної роботи університету.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Культурологічна підготовка майбутніх фахівців передбачає виховання в душі толерантності, прищеплення культури миру, свідомості того, що прагнення до етнічної ідентичності має розглядатися як джерело загального духовного багатства, а не загрози національним цінностям й існуванню окремих народів. Полікультурність розглядається як дидактичний принцип фахової підготовки студентів у душі міжкультурної толерантності, культурного плюралізму, багатокультурного балансу в змісті навчального процесу. Разом з тим, сучасний етап розвитку цивілізації пов'язують з інформаційною революцією, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які радикально змінюють суспільне життя. Відповідно потребою суспільства є залучення всіх до процесу інформатизації. Особливу актуальність означає проблема становить для професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

Тенденціями використання ІКТ у культурологічній підготовці майбутніх фахівців є:

- важливість розвитку та використання в системі навчально-виховної роботи університету нових, особистісно-орієнтованих інформаційно-комунікаційних технологій є незаперечною у контексті швидкоплинних процесів розвитку технологій, виробництва, змін у економіці й соціальній сфері життя країни;

- потужний потік нової інформації, застосування комп'ютерної технології, поширення різних технічних засобів мають великий вплив на виховання молодших школярів і їх сприйняття навколишнього світу (що вимагає відповідної підготовки вчителів початкових класів);

- комп'ютеризація, кардинальна трансформація інформаційного простору якісно змінили всі сфери суспільного життя. Саме тому інноваційне мислення й інноваційна діяльність набули надактуального значення для всіх сфер життєдіяльності, а особливо для освіти і педагогіки;

- вимога часу і потреба студентів у сучасних інформаційних технологіях потребує створення мультимедійного продукту, який би відповідав вимогам сучасності й забезпечував високий рівень засвоєння студентами культурологічного програмового матеріалу.

Проведений теоретичний аналіз філософської, психолого-педагогічної та культурологічної літератури, здійснений з метою з'ясування стану досліджуваної проблеми, дав підстави уточнити визначення сутності культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи, її змістове структурне наповнення.

Культурологічну підготовку майбутніх учителів ми розглядаємо як складне структурне утворення у системі вищого порядку-професійно-педагогічній підготовці, вона є складовою цієї системи і системотвірним чинником, що пронизує всі її компоненти.

Культурологічна підготовка – процес складний, динамічний, багатоструктурний, що має кінцевий та проміжні результати, серед яких значущою ланкою у цілісному взаємозумовленому і взаємозбагачуючому ланцюгу є способи комунікативної діяльності особистості на основі набутих знань про культурологічну підготовку-комунікативні уміння та вміння передати культуротворчий досвід підростаючому поколінню. І передумовою успішності цього процесу є професійно необхідні якості особистості, котрі з культурологічної точки зору є духовними цінностями (Є. Помиткін). До них, додержуючись структурної ієрархії В. Гриньової [4; 5] відносимо:

– професійно спрямовані параметри (любов до дітей і професії, відповідальність, тактовність тощо);

– індивідуально-психологічні якості (стриманість, вимогливість, спостережливість тощо);

– екстравертні якості (повага до людини, комунікативність, справедливість тощо).

Однією з умов культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи є удосконалення змісту, форм і методів навчально-виховного процесу, культурне ядро якого мають складати універсальні, загальнолюдські та загальнонаціональні цінності. Саме в звертанні до загальнолюдських цінностей вбачає вихід із кризового стану освіти філософ С.Гесслен, що є основним постулатом його «педагогіки культури».

Узагальнюючи вищезазначене, вважаємо доцільним представити сутність культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи у площині чотирьохрівневої структури її змістових компонентів (рис.1).

Базовим компонентом культурологічної підготовки майбутніх учителів початкових класів є гуманістична спрямованість. Проведений теоретичний аналіз показав, що поняття гуманістичної спрямованості в сучасній психолого-педагогічній літературі розглядається як у діяльнісному, так і в особистісному ракурсах. Відповідно у нашому дослідженні у першому випадку вона відображає певну якість діяльності, тобто той безпосередньо реалізований спосіб організації процесу, який забезпечує досягнення кінцевої мети, що фактично збігається з поняттям гуманізації навчання. Грунтуючись на аналізі даних теорії і практики, ми розглядаємо гуманізацію навчання, як цілісний цілеспрямований процес високоорганізованої та взаємообумовленої комплексної навчальної діяльності (викладача, вчителя) і учня (студента, учня), що базується на встановленні істинно суб'єктних відносин, поваги один до одного, довіри, прийняття особистісних потреб, мотивів і цілей інших учасників педагогічного процесу як значущих. При цьому саме педагог забезпечує встановлення таких відносин, тобто знає, в чому сутність даних відносин, хоче (відчуває

потребу) їх реалізовувати та вмiє організовувати навчально-виховний процес відповідним чином у конкретних умовах педагогічної діяльності. В особистісному плані гуманістична спрямованість виступає як певна якість особистості, що виникає як результат інтеграції окремих збудників, обслуговуючих сферу міжособистісної взаємодії. Це зумовлює інваріантну готовність особистості до встановлення відповідних відносин, незалежно від умов діяльності і учасників взаємодії [10, с. 163].

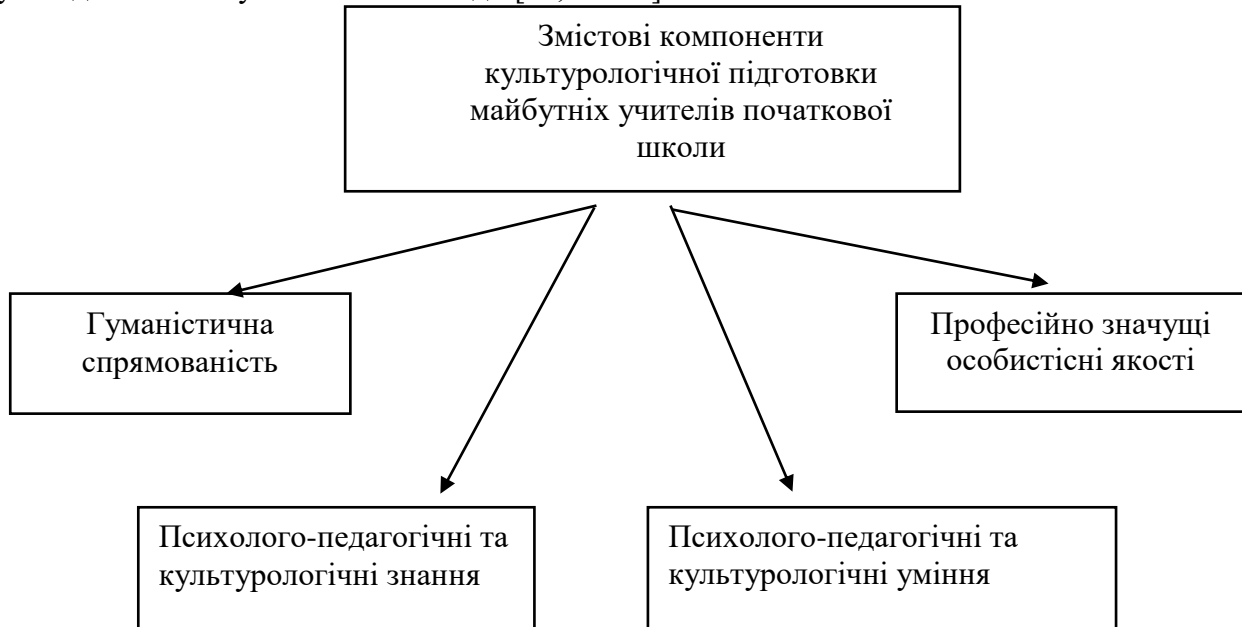

Рис. 1. Змістові структурні компоненти культурологічної підготовки

Останні дослідження показують, що серед великої кількості педагогічних технологій, які дають можливість реалізувати мету та зміст гуманістичної освіти (технології розвивального, особистісно-орієнтованого, проблемного навчання, педагогіка співробітництва тощо), можна виділити і навчальні інформаційні технології. Так, Г.А. Дегтярьова розкриває гуманістичну спрямованість ІКТ: вони надають можливість організувати навчальний процес на високому науковому рівні, створити умови для гуманізації навчання на основі індивідуалізації, диференціації, діалогізації, індивідуально-творчого і діяльнісного підходів, орієнтації на розвиток вільної і творчої особистості, формування позитивної мотивації і підвищення пізнавального інтересу [5, с. 8].

Важливим компонентом культурологічної підготовки майбутніх учителів початкових класів є психолого-педагогічні та культурологічні знання. Згідно з ОКХ підготовки спеціалістів за напрямом «Початкове навчання» за результатами психолого-педагогічної підготовки студенти повинні знати:

- основи загальнотеоретичних дисциплін в обсязі, необхідному для вирішення науково-педагогічних і організаційно-управлінських завдань;
- дисципліни психолого-педагогічного циклу в їх спрямуванні на початкову школу (наприклад, методика навчання математики);
- найновіші дослідження з проблем дидактики і методики навчання та виховання та прийомів навчання у початковій школі;
- основи наукової та управлінської діяльності;
- основні напрями розвитку освіти, систематизації, опрацювання, аналізу, узагальнення та використання інформації;
- основи методичної роботи зі спеціальності, виготовлення інформаційних та науково-методичних матеріалів;
- прогресивні технології навчання та активні методи навчання;
- досвід реалізації гуманістичних ідей у вітчизняній та зарубіжній педагогіці;
- психологію спілкування з учнями і дорослими;

- дисципліни психолого-педагогічного циклу, включаючи народну педагогіку та історію українського шкільництва, фахові методики (викладання мови, читання, математики, природознавства, трудового навчання і художньої праці, образотворчого мистецтва, музичного і фізичного виховання) і методику виховання;

- сучасні форми, методи і прийоми навчання та їх дидактичні можливості; основні напрямки і перспективи оновлення і розвитку національної освіти і педагогічної науки; способи збору, систематизації, узагальнення і використання інформації, проведення дослідницької та методичної роботи за фахом, підготовки інформаційних і науково-методичних матеріалів.

Вивчення майбутніми фахівцями навчальних дисциплін культурологічного спрямування вирішує такі завдання:

- сформуванню в студента уявлення про специфіку культурологічних знань;
- збагатити його досвідом культурологічного розуміння дійсності;
- допомогти студенту усвідомити значення загальнолюдських цінностей у процесі глобалізації і сприяти поглибленню досвіду спілкування з феноменами світової культури;
- підвищити загальну культурну компетентність;
- сформуванню навички соціально-культурної та психологічної адаптації до інноваційних змін в культурному середовищі [15, с. 227].

В умовах сучасної інформаційної культури суспільства майбутній вчитель початкових класів, як і будь-який інший конкурентоспроможний спеціаліст, має оволодіти інформаційною культурою особистості, що характеризує одну з граней культури, пов'язану з інформаційним аспектом життя людей. Роль цього аспекту в інформаційному суспільстві постійно зростає; і сьогодні сукупність інформаційних потоків навколо кожної людини настільки велика, різноманітна і розгалужена, що вимагає від нього знання законів інформаційного середовища та вміння орієнтуватися в інформаційних потоках. В іншому випадку він не зможе адаптуватися до життя в нових умовах.

Формування інформаційної культури майбутнього вчителя забезпечується впровадженням в навчально-виховний процес інформаційно-комунікаційних засобів навчання. Результатом такої підготовки є забезпечення соціального замовлення на оволодіння фахівцем знаннями основних понять у галузі інформатики, ефективних методів пошуку й опрацювання професійної інформації, класифікації та вимог до педагогічних програмних засобів (ППЗ), підходів до використання ІКТ у навчально-виховному процесі, особливостей використання ІКТ у початковій школі (санітарно-гігієнічні норми, вимоги до відбору ППЗ та організації навчання, вплив ІКТ на дітей молодшого шкільного віку) [13, с. 138].

Психолого-педагогічні та культурологічні уміння є третім змістовим компонентом культурологічної підготовки майбутніх учителів початкових класів. За результатами психолого-педагогічної підготовки спеціалісти повинні уміти:

- творчо застосовувати набуті знання для оптимального розв'язування педагогічних, навчально-виховних та науково-методичних завдань із урахуванням вікових та індивідуальних відмінностей учнів початкової школи, особливостей різних педагогічних ситуацій;

- вести навчально-виховну роботу, визначити ступінь і глибину засвоєння молодшими школярами програмового матеріалу, прищеплювати їм елементарні навички самостійного поповнення знань;

- вести результативну навчально-виховну роботу, оперативно визначити ступінь і глибину засвоєння учнями програмного матеріалу, прищеплювати їм навички самостійного поповнення знань і проведення експериментів з метою виявлення їх природних здібностей;

- застосовувати різноманітні форми і методи навчання, володіти сучасними технологіями навчання та прогресивними методами керівництва навчальною, трудовою, суспільною та іншими видами діяльності учнів;

- самостійно працювати над здобуттям наукових знань та проведенням психолого-

педагогічних досліджень, впроваджувати їх результати в практику, володіти навичками роботи з сучасними науковими технологіями обробки та оформлення результатів наукових досліджень, володіти сучасними науковими технологіями обробки інформації;

- вивчати, аналізувати, узагальнювати та поширювати передовий педагогічний досвід, систематично підвищувати свою професійну кваліфікацію, враховуючи позитивний досвід минулого і зарубіжних країн;

- володіти основами професійної риторики;

- раціонально використовувати сучасне навчальне обладнання, технічні засоби навчання та обчислювальну техніку;

- здійснювати спостереження природних об'єктів, краєзнавчу і природоохоронну роботу з учнями.

У ході вивчення дисципліни «Культурологія» студенти повинні уміти: набувати нових теоретичних знань; досліджувати й аналізувати різноманітні джерела; усвідомлювати значення нових культурних знаків; набувати досвіду творчої діяльності; розвивати пізнавальні можливості; орієнтуватись у складній соціокультурній реальності; зрозуміти свою місію в культурі; місце і значення власної професії для розвитку і збагачення культури; набувати досвіду культурної діяльності [15, с. 227].

Формування інформаційної культури майбутнього вчителя передбачає оволодіння уміннями використовувати ІКТ для виконання завдань пошуку, опрацювання, збереження, передавання інформації, для управління навчально-виховним процесом та створення дидактичного забезпечення, самоосвіти; побудови навчально-виховного процесу в початковій школі на базі ІКТ, використання ІКТ для розвитку дитини (формування навичок лічби, письма, читання, основ інформаційної культури, музичних здібностей), для дітей з особливими потребами [13, с. 138].

Не менш важливим компонентом культурологічної підготовки майбутніх учителів початкових класів є професійно значущі особистісні якості особистості, які розглядаємо як постійно закріплене ставлення до своєї професії, праці, природи, речей як певної системи мотивів, форм і способів професійно-рольової поведінки, в якій ці стосунки реалізуються [11]. Поняття професійно значущого об'єднує внутрішнє і зовнішнє, виокремлює й конкретизує головне в предметному змісті мотивації та регуляції поведінки вчителя початкових класів. Якості особистості, які залучені до процесу становлення професійної діяльності, впливають на ефективність її виконання з основних параметрів: продуктивності, якості, надійності. Існує більш ніж 500 класифікацій професійно значущих якостей учителя. Учені пропонують різноманітний набір особистісних якостей, важливих для професії педагога. Робляться спроби виділити найсуттєвіші з точки зору ефективності педагогічної діяльності. Правомірним, на нашу думку, є виділення домінантних, периферійних, негативних і професійно недопустимих якостей.

Так, за визначенням науковців, домінантними вважають якості, відсутність кожної з яких унеможливує ефективне здійснення педагогічної діяльності; периферійними – якості, які не справляють вирішального впливу на ефективність педагогічної праці, проте сприяють її успішності; негативними – якості, що призводять до зниження ефективності педагогічної діяльності, а професійно недопустимими – ті, що ведуть до професійної непридатності вчителя [8].

Розглядаючи домінантні якості, виділяємо такі:

1. Гуманність – любов до дітей, вміння поважати їхню людську гідність, потреба і здатність надавати кваліфіковану педагогічну допомогу в їхньому особистісному розвитку.

2. Громадянська відповідальність, соціальна активність.

3. Справжня інтелігентність – високий рівень розвитку інтелекту, освіченість у галузі предмета викладання, ерудиція, висока культура поведінки.

4. Правдивість, справедливість, порядність, чесність, гідність, працьовитість, самовідданість.

5. Інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення

нових цінностей і прийняття творчих рішень.

6. Любов до предмета, який викладається, потреба в знаннях, у систематичній самоосвіті.

7. Здатність до міжособового спілкування, ведення діалогу, переговорів; наявність педагогічного такту, що визначає стиль поведінки учителя, викликає упевненість учнів у доброзичливості вчителя, його чуйності, доброти, толерантності.

В умовах інформаційної культури перелік доповнюється відповідними якостями особистості вчителя: сприйняття нової інформації, комунікабельність, наполегливість, уважність, критичне мислення, здатність до пошуку інформації, використання різних систем навігації.

Отже, ефективність професійної діяльності залежить не тільки від рівня підготовки фахівця, його знань і досвіду, а й від особистісних характеристик, якостей, ціннісних орієнтацій та життєвої позиції педагога молодших класів, які є базисом для успішного провадження соціально-педагогічної діяльності.

У результаті наукового пошуку ми дійшли висновку, що сутність культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи слід розглядати у площині чотирьохрівневої структури, стрижнем якої є гуманістична спрямованість особистості майбутніх учителів початкової школи і навчально-виховного процесу ВНЗ; сукупності психолого-педагогічних і культурологічних знань як інформаційної основи культурологічної компетентності майбутніх учителів; психолого-педагогічних і культурологічних умінь як операційної основи, що свідомо опановується суб'єктом у навчально-виховному процесі та реалізується ним у культурологічній діяльності; комплексу професійно значущих особистісних якостей як інтегруючою основою, що забезпечує результативний рівень підготовленості майбутніх учителів до майбутньої професійно-педагогічної діяльності культурологічного спрямування.

З метою дослідження проблеми культурологічної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах інформаційної культури було проведено педагогічний експеримент. Дослідно-експериментальною роботою було охоплено 237 студентів, 135 викладачів вузів України.

Констатувальний етап експерименту проводився в два етапи та складався: з аналізу освітньо-професійних програм, навчальних планів та освітньо-кваліфікаційних характеристик щодо професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи культурологічного спрямування, а також діагностики культурологічної підготовленості студентів.

Аналіз зазначених вище документів засвідчив, що навчальними дисциплінами, що сприяють культурологічній підготовленості майбутніх учителів є дисципліни соціально-гуманітарної підготовки (історія Української культури, історія України, філософія, політологія, українська мова за професійним спрямуванням); дисципліни фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки (екологія, основи валеології, основи природознавства, сучасна українська мова з практикумом); дисципліни професійної та практичної підготовленості (психологія, психологія педагогічна, основи психодіагностики, педагогіка, вступ до спеціальності, історія педагогіки, теорія та методика виховання, педагогічна майстерність, дитяча література, методика навчання освітньої галуз «Мистецтво», образотворче мистецтво з методикою навчання, основи сценічного та екранного навчання, музичне мистецтво з методикою навчання, хореографія з методикою навчання, основи культури і техніки мовлення, а також вибіркові навчальні дисципліни, серед яких: Україна в Європі і світі, порівняльна педагогіка в контексті Болонського процесу; історія світової культури; театральна-ігрова діяльність в позакласній роботі; українознавства.

Проте означені дисципліни недостатньо розкривають зміст, структурні компоненти, особливості культурологічної підготовки майбутніх учителів. До того ж, як свідчить аналіз програм, кількість годин, відведених на вивчення дисциплін, що безпосередньо мають

сприяти культурологічній підготовці студентів, у навчальних планах виділено недостатньо.

Поряд з цим, аналіз планів виховної роботи показав, що на факультетах проводиться значна кількість виховних заходів, спрямованих на формування культурологічного світогляду студентів, їх ціннісно-мотиваційного гуманістичного спрямування, толерантного відношення до інших.

Анкетування викладачів дозволило отримати данні про досвід впровадження ІКТ в культурологічну підготовку студентів (табл. № 1).

Таблиця № 1.

Досвід впровадження ІКТ в культурологічну підготовку студентів

Назва виду ІКТ	Область використання	Кількість викладачів (%)
Технологія презентацій	Захист дипломних і курсових робіт; студентські наукові конференції; заліки та іспити	100
Технологія пошуку у віддалених базах даних	Організація самостійної роботи студентів	100
Технологія електронної пошти	Проведення консультацій з навчальних дисциплін, виконання курсових і дипломних робіт	90
Технологія гіпер-тексту	Організація самостійної роботи студентів; проведення лабораторних і практичних занять	10
Технологія телеконференції	Студентські наукові семінари та конференції	5
Технологія створення баз даних	Проведення консультацій з навчальних дисциплін, організація самостійної роботи студентів	5
Технологія створення веб-сторінок	Організація самостійної роботи студентів	3

Отже, сучасна культурологічна підготовка майбутніх учителів початкових класів забезпечується застосуванням ІКТ навчального призначення, однак залишаються резервні дидактичні можливості ІКТ, зокрема розробка та оцінка контенту, електронні навчальні публікації, електронні освітні ресурси.

Для подальшого дослідження культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи визначимо основні критерії, показники та відповідні рівні їх підготовленості до культурологічної діяльності, обґрунтовуючи їх та визначаючи інструментарій діагностики.

Підсумовуючи наукові дослідження, можна стверджувати, що термін «критерій» значно ширше, ніж термін «показник» через те, що він є засобом накопичення кількісних і якісних даних для критеріального узагальнення, тобто кожен критерій вмщує певну сукупність показників, що кількісно і якісно його характеризують.

Критеріальна база дослідження культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи створювалась, по-перше на підставі сутності, змістових структурних компонентів, ролі та її значущості у фаховій підготовці, а, по-друге, з врахуванням наукових висновків та аспектів більшості вчених та дослідників, які необхідно враховувати при обґрунтуванні критеріального апарату дослідження.

Отже, характеризуючи культурологічну підготовку майбутніх учителів початкової школи як цілісну інтегративну сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених змістових структурних компонентів, системотворчим чинником яких є гуманістична спрямованість особистості і навчально-виховного процесу, культурологічних знань і вмінь, ефективність формування яких зумовлена професійно значущими особистісними якостями, критеріями культурологічної підготовленості ми визначили: ціннісно-мотиваційний, змістово-процесуальний, інтеграційно-рефлексивний з їх відповідними показниками.

Конкретизуємо зміст кожного критерію культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Необхідність виділення ціннісно-мотиваційного критерію зумовлена тим, що саме означений критерій є логічним стрижнем, сенсом діяльності особистості, адже сенс – це мета, що визначається мотивом, це і переживання, котре спостерігається в процесі реалізації мотиву (С.Гриньова). А відтак, у майбутнього вчителя має бути сформована позитивна мотивація до процесу професійної підготовки культурологічного спрямування, інтерес і зацікавленість майбутньою професійно-педагогічною діяльністю, гуманістичною за своєю сутністю.

А тому показником означеного критерію є гуманістична спрямованість з її складовими:

- цінності, ціннісні орієнтації;
- інтерес до розвитку власної особистості у контексті культурологічної діяльності та потреба у її здійсненні;
- усвідомлення її значущості для реалізації культурологічної підготовки.

Додамо, що аксіологія виховання поряд з поняттям «цінність» обов'язково використовує і поняття «ціннісна орієнтація», яку визначають як спрямованість особистості на засвоєння певних цінностей з метою задоволення власних потреб.

Як наголошує В.Гриньова, у ціннісних орієнтаціях цінність виконує роль своєрідного орієнтиру і певного регулятора поведінки і діяльності людини в предметній і соціальній діяльності.

Особистість орієнтується на ті цінності, які найбільше їй необхідні в даний час і в перспективі відповідають її інтересам і цілям, імпонують їй досвіду. У професійній ціннісній орієнтації педагога такою цінністю є конкретна професія.

Педагогічні цінності виступають у якості відносно стійких орієнтирів, за якими учитель співвідносить своє життя і професійно-педагогічну діяльність [5, с. 239].

Культурологічна підготовка є синтезом опорних знань та вмінь з різних предметів: психолого-педагогічних, культурологічних, естетичних, фахових тощо. Культурологічна підготовка забезпечує зумовленість культурологічних знань та вмінь особистісною системою гуманістичних ціннісних орієнтацій студента, що сприяє формуванню готовності майбутніх учителів до переходу у професійній діяльності від педагогіки знань, умінь і навичок до педагогіки розвитку і творчості.

До культурологічних знань відносяться: знання про загальнолюдську і загальнонаціональну культуру, історію, реалії та традиції країни, основні культуроосвітні відомості; усвідомлення своїх культурних потреб, інтересів і здібностей.

До культурологічних умінь – уміння здобувати та аналізувати культурологічну інформацію з будь-яких текстів; використовувати національно-культурні матеріали у навчально-виховному процесі та в позааурочній роботі, проводячи їх ціннісно-орієнтаційний аналіз; використовувати культуроорієнтовані форми і методи навчально-виховного процесу, що сприяють більш ефективній культурологічній підготовці, виділяти змістові доміанти, що забезпечують культурологічну спрямованість особистості.

Виходячи з того, що один із основних завдань культурологічної підготовки студентів є формування культурологічної компетентності, як сукупності знань, вмінь, навичок та здатності застосовувати і постійно обновлювати ці знання у професійно – педагогічній діяльності, показником змістово-процесуального критерію культурологічної підготовки ми

обрали саме професійно-культурологічну компетентність.

Знання, у тому числі і культурологічні як компоненти будь-якої діяльності, зокрема навчальної, не є відокремленим елементом цілеутворення. В їх основі лежать конкретні вміння як відбиток професійних і життєвих завдань. Тому будь-якого фахівця необхідно навчити користуватися знаннями у складі вмінь, адекватних завданням, з якими він зустрінеться у своїй професійній діяльності [14, с. 174].

До складових професійно-культурологічної компетентності віднесено: сукупність культурологічних знань та вмінь, системність і цілеспрямованість в їх оволодінні та постійному оновленні, усвідомлення їх ролі у майбутній професійно-педагогічній діяльності, розвинутість уявлення про сутність культурологічної діяльності, уміння кваліфіковано, з культуротворчих позицій проаналізувати будь-яку професійно-педагогічну і життєву ситуацію.

Ефективність культурологічної підготовки мають забезпечити цінності-властивості, що проявляються у діяльності. Зміст властивостей обіймає спрямованості, здібності, якості особистості.

Більшість вчених, які працювали над розробкою кількісного і якісного складу особистісних якостей вчителя, дійшли різних висновків, виокремлюючи їх неоднакову кількість та віддаючи пріоритет то суто професійно-педагогічним якостям, то власно особистісним. Більшість виділених у психолого-педагогічній науці якостей особистості вчителя потребують їх класифікації за різними принципами.

Не вдаючись до ґрунтового аналізу цього, зосередимо увагу лише на деяких позиціях науковців, що важливо у контексті нашого дослідження.

Так, І.Зимня класифікує якості вчителя за двома групами: професійно-педагогічні якості, котрі близькі до здібностей, або є їх складовими елементами, і власне особистісні якості [9].

Значущою є позиція Є.Бондаревської та І.Саєва, які особистісні якості майбутнього вчителя розглядають у контексті педагогічних цінностей.

На цьому ж наголошує В.Гриньова, стверджуючи, що цінності-властивості як синтез здібностей, спрямованості та якостей призводить до формування узагальнених макрохарактеристик людини як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності, індивідуальності [5, с. 242].

Виділені нею професійно-значущі якості та особливості особистості вчителя, які вона вивчала у контексті формування педагогічної культури, розподілено науковцем на декілька параметрів.

До першого увійшли професійно спрямовані параметри: любов до дітей і професії, відповідальність, тактовність, чесність, ввічливість тощо; до другого – інтелектуальні параметри: гнучкість, варіативність, самостійність, мислення тощо; до третього – індивідуально-психологічні якості: стриманість, вимогливість, спостережливість, толерантність, готовність до самовдосконалення тощо; до четвертого – екстравертивні якості: повага до людини, комунікативність, доброзичливість, милосердя, співчуття, емпатійність, справедливість тощо [5, с. 243].

Виділення якостей, найбільш актуальних і значущих для майбутнього вчителя початкової школи, зумовлено специфікою змісту та дидактичних особливостей викладання комплексу навчальних предметів у початкових класах. У культурологічному аспекті зміст має бути культуровідповідним, гуманістично- і культуротворчо-спрямованим.

Ґрунтуючись на результатах наукових досліджень, аналізу психолого-педагогічної літератури, проведення емпіричних досліджень серед студентів, викладачів, ми дійшли висновку, що важливішими особистісними якостями вчителя початкової школи є гуманність, комунікативність, емпатія, толерантність, креативність. Однак, як свідчить аналіз психолого-педагогічних досліджень, значна кількість якостей унеможливує ефективну цілеспрямовану роботу щодо їх формування, що зумовлює необхідність виділення якостей, найбільш актуальних та значущих для вчителя та їх кількості. Найактуальнішою якістю, за свідченням сучасних вчених, є комунікативність, друге місце за кількістю виборів посідає емпатія. З врахуванням культурологічного аспекту професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи ми вважаємо, що третьою

якістю, яка найбільш необхідна вчителю, має бути толерантність.

Стисло охарактеризуємо сутність кожної з них в контексті культурологічної підготовки.

Комунікативність як показник гуманістичної ідеї, що реалізується у навчально-виховному процесі, виступає і як засіб організації діяльності, у тому числі і культуротворчої, і як засіб задоволення потреби людини, у живому контакті (Реан А.А.). У гуманістично-орієнтованому навчально-виховному процесі мають реалізуватися обидві функції спілкування, а це стає можливим лише за умови розвиненості культури спілкування вчителя.

«Емпатія» (від грецького – «empathia») – «співчувати». Сутність емпатії – у проникненні почуття іншої особистості, здатності розділити її емоційний стан, почуття.

Дослідниця Т.Василишина вважає правомірним розглядати емпатію як інтегральне утворення, що складається із сукупності взаємопов'язаних якостей, провідними з яких є спрямованість, рефлексивність, здатність соціально-перцептивного аналізу [2, с. 10-11]. Орієнтуючись на вказану позицію ми і будемо аналізувати сформованість емпатії у майбутнього вчителя початкової школи як показник їхньої культури почуттів.

Важливим чинником для нашого дослідження є розгляд трикомпонентної її структури, а саме: емоційної, когнітивної і поведінкової. Для вчителя початкової школи особливо важливим є спрямованість емпатії на учнів, розуміння дитини та її емоційного стану, успішне здійснення гуманістично-спрямованої культурологічної діяльності.

Щодо толерантності вчителя, то означена особистісна якість набуває особливої значущості й актуальності у сучасній системі освіти, оскільки назріла необхідність виховання підростаючого покоління у дусі терпимості до інших народів, до інших культур, до іншої людини як особистості.

Толерантна особистість вчителя має формувати цю якість в учнів, що є завданням, поставленим перед системою освіти. Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ, а саме: «... виховати людину, котра з повагою ставиться до традицій народів і культур століття світу, національного, релігійного, мовного вибору особистості», виховувати у неї «культуру миру та міжособистісних відносин» [12, с. 3].

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що у наукових дослідженнях існують два підходи щодо критеріїв підготовки фахівця: готовність та підготовленість. У межах одного з них, готовність фахівця розглядається у вузькому значенні як стан мобілізації усіх психо-фізіологічних систем людини, що забезпечує ефективне виконання певних дій, а у широкому – як сукупність професійно зумовлених вимог до людини.

Готовність як своєрідний стан особистості не може виникнути без загального підвищення активності роботи мозку, різних систем і органів, для неї необхідні біологічний і фізіологічний зсуви в організмі, що забезпечує настроювання організму людини на майбутню діяльність. Зміст і структура готовності визначається потребами самої діяльності до психічних процесів стану і властивостей особистості, а також життєвого і професійного досвіду конкретної особистості.

Майбутні вчителі початкової школи ще не володіють вищезначеними критеріями. Тому у якості критерію підготовки ми визначили саме підготовленість як наявність у майбутнього фахівця особистісних якостей, теоретичних знань, практичних навичок і вмінь, що сприятимуть йому у майбутньому успішно вирішувати професійно-педагогічні завдання і ситуації та виконувати функціональні обов'язки. Додамо, що підготовленість у цілому ще не визначає, що фахівець готовий у певний момент здійснити необхідні дії, тим більше результативно.

Визначення компонентної структури культурологічної підготовленості майбутнього вчителя початкової школи та критеріальний підхід дозволили виокремити та схарактеризувати рівні підготовленості досліджуваного утворення: високий, середній, низький.

До високого рівня віднесені студенти, які обізнані з ключовими професійно-педагогічними поняттями культурологічного спрямування, добре усвідомлюють значущість культурологічної гуманістично-спрямованої діяльності, що підкріплено стійким інтересом до педагогічних цінностей і професійних ціннісних орієнтацій.

Студенти цього рівня вмотивовані на розвиток власної особистості у контексті культурологічної діяльності, на потребу в успішному її здійсненні. Інформаційна культура студентів постійно вдосконалюється, використовується для підвищення ефективності навчально-пізнавальної діяльності, професійного росту. Вони володіють культурологічними знаннями про загальнолюдську і загальнонаціональну культуру та культурологічними вміннями здобувати та аналізувати культурологічну інформацію з будь-яких текстів, виділяючи змістові доміанти, що забезпечують культурологічну спрямованість особистості. У студентів цього рівня наявні комунікативні вміння, вони мають стійку схильність до самоаналізу та самооцінки своїх якостей, культурологічних дій; у відносинах з навколишніми поведуться толерантно, здатні розділити емоційний стан та почуття дитини, колег та батьків.

Середній рівень – характерний для студентів, які володіють певною сукупністю культурологічних знань та вмінь, усвідомлюючи їх роль у майбутній професійній діяльності культурологічного спрямування. Наявні знання, уміння й навички роботи з інформацією, але вони використовуються епізодично. У них наявне позитивне ставлення до оновлення цих знань та застосування вмінь кваліфіковано, з гуманістичних позицій проаналізувати будь-яку професійно-педагогічну і життєву ситуацію. Поряд з цим, вони не виявляють відповідного рівня комунікативних здібностей, у них подекуди виникають труднощі у спілкуванні з дитячим, педагогічним колективами та батьками, вони не завжди здатні об'єктивно оцінити ситуацію спілкування. Самооцінка та самоаналіз особистісних якостей і культурологічних дій у них здебільшого необ'єктивні, завищені. У відносинах з оточуючими поведуться іноді не коректно, у них не чітко виражені емпатія і толерантність, у здійсненні рефлексії своєї діяльності відчують труднощі.

Низький рівень властивий студентам, які не усвідомлюють значущості культурологічної підготовки, мають поверхневі культурологічні знання в контексті професійно-педагогічної діяльності, не виявляють інтересу до формування гуманістичних цінностей, набуття культурологічних умінь; не прагнуть до самовдосконалення і самоактуалізації у професійній діяльності (за результатами практики у школі), у них відсутня позитивна мотивація на досягнення успіху у вирішенні професійно-педагогічних ситуацій, у тому числі, культурологічного спрямування. Відсутність комунікативних умінь призводить до суперечливих взаємовідносин з колективами дітей, колег та батьків, у ставленні до них вони не виявляють толерантності, емпатії, у них не розвинена здатність аналізувати свою діяльність (рефлексія) через несформованість умінь самооцінки своїх професійних і особистісних якостей. Безсистемні побутові уявлення про інформаційні ресурси, спонтанно одержані навички і вміння використовувати інформаційні джерела, відсутність мотивації до такого використання.

Таблиця № 2.

Критерії та показники культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи

Критерії	Показники	Діагностичний інструментарій
Ціннісно-мотиваційний	професійно-гуманістична спрямованість	Авторські анкети, адаптована методика «Мотивація навчання у вузі» Т.Льїної, методики «Структура спрямованості майбутнього вчителя» В.Семиченко і «Діагностика особистості на мотивацію до успіху» Т.Елерса, адаптована анкета «Здатність учителя до саморозвитку» В.Семиченко
	наявність ціннісних професійних мотивів	
	мотивація на успіх	
Змістово-процесуальний	система знань та вмінь з психолого-педагогічних дисциплін	Діагностичні контрольні запитання, підсумки екзаменаційних сесій з відповідних дисциплін, тестові завдання, звіти з педагогічних практик
	сукупність знань щодо змісту і компонентів культурологічної підготовки	
	культурологічні вміння	
Оцінно-поведінковий	наявність комунікативних якостей	Тест комунікабельності В.Ряховського, «Діагностика рівня емпатії» М.Юсупова, тест В.Бойка «Діагностика комунікативної толерантності»
	здатність до емпатії	
	прояв толерантності	

Представимо у вигляді таблиці № 2 сукупність критеріїв, показників культурологічної підготовки майбутнього вчителя початкової школи та відповідний діагностичний інструментарій.

З метою виявлення рівнів культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи було відібрано 2 групи респондентів: ЕГ (експериментальна група) – 103 студента та КГ (контрольна група) – 107 студентів.

Загальну характеристику рівнів культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи (за трьома критеріями) подано у таблиці № 3.

Таблиця № 3.

Загальна характеристика рівнів культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи на констатувальному етапі дослідження

Групи	Рівні	Критерії							
		Ціннісно-мотиваційний		Змістово-процесуальний		Оцінно-поведінковий		Середнє арифметичне	
		Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість Студентів	%
ЕГ $n_1 = 103$	Високий	37	35.6	9	8.5	34	32.7	27	25.7
	Середній	44	43	48	46.6	33	31.9	42	40.4
	Низький	22	21.4	46	44.9	36	35.4	34	33.9
КГ $n_2 = 105$	Високий	35	33.7	8	7.6	32	30.8	25	24
	Середній	44	41.9	45	43.2	32	30.5	40	38
	Низький	26	24.4	52	49.2	41	38.7	40	38

З метою перевірки вірогідності результатів констатувального етапу експерименту було проведено статистичний аналіз одержаних результатів діагностування, що характерні для педагогічних досліджень.

Достовірність збігів або розходжень числа балів, набраних студентами ЕГ та КГ, обчислювалось за критерієм однорідності χ^2 . Порівнюючи $\chi^2_{\text{емп}}$ з критичним значенням $\chi^2_{0,05}$ бачимо, що характеристики ЕГ і КГ збігаються з рівнем значущості 0,05 через те, що отримане значення $\chi^2_{\text{емп}} = 0,59 < \chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$. У випадку, коли $\chi^2_{\text{емп}} < \chi^2_{\text{крит.}}$, є підтвердженням вірності нашої гіпотези – контрольна та експериментальна вибірки ідентичні; інші результати – $\chi^2_{\text{емп}} > \chi^2_{\text{крит.}}$ буде означати, що розподіл студентів в КГ і ЕГ статистично відмінний.

Отже, результати обчислень показали, що статистично значущої різниці у контрольній та експериментальній групах немає, отже вони можуть бути використані для наступного етапу дисертаційного дослідження – формувального експерименту.

Отримані узагальнені результати рівнів культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи (для наочності) представимо у вигляді діаграми (рис.2).

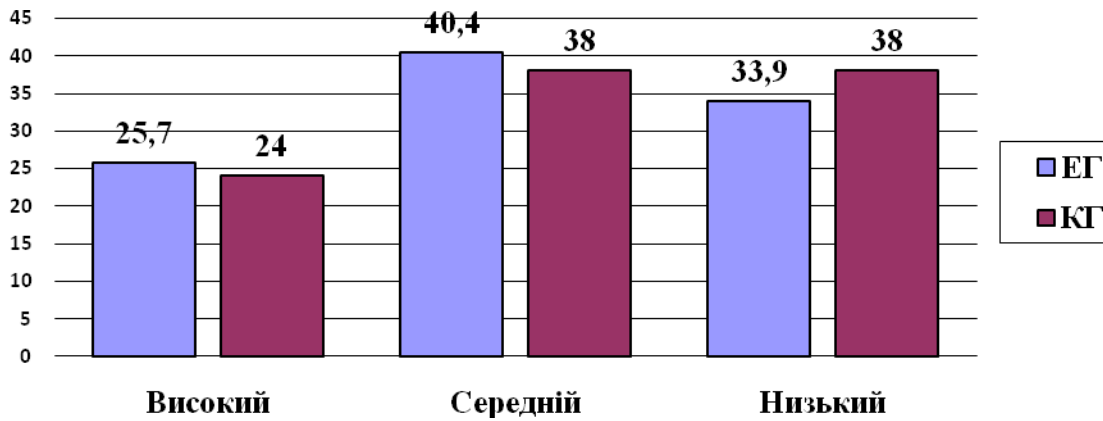

Рис 2. Рівні культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи (за результатами констатувального експерименту)

Як видно з діаграми, результати, отримані на констатувальному етапі дослідження, свідчення, по-перше, недостатньої навчально-виховної роботи ВНЗ з культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи, по-друге (що логічно витікає з першого висновку), вірності гіпотетичного припущення про необхідність і доцільність впровадження в навчально-виховний процес ВНЗ педагогічних умов, спрямованих на підвищення рівнів культурологічної підготовленості, теоретичному обґрунтуванню та практичній реалізації яких присвячено наступний розділ дослідження.

За результатами констатувального етапу експерименту, кількісного та якісного аналізу рівнів культурологічної підготовленості за кожним із критеріїв та загального рівня культурологічної підготовленості, низький рівень виявлено у такій кількості студентів (у %): за ціннісно-мотиваційним критерієм – 21,4% EG та 24,4% KG; середній рівень – у 42,7% EG та 41,9% KG; високий рівень у 35,9% EG, що є свідченням того, що майбутні вчителі початкової школи в основному вмотивовані на майбутню професійну діяльність. За змістово-процесуальним критерієм низький рівень культурологічної підготовленості виявлено у 44,9% студентів EG та 49,2% KG; середній рівень у 46,6% EG та 43,2% KG; високого рівня досягли лише 8,5% EG та 7,6% KG. Низький рівень за оцінно-поведінковим критерієм виявився у 35,4% студентів EG та 39% KG; середній рівень – 31,9% EG та 30,5% KG; високого рівня досягли 32,7% студентів EG та 30,5% KG.

Отже, кількісні показники, отримані на констатувальному етапі експерименту, засвідчили низький та середній рівні культурологічної підготовленості у респондентів експериментальної та контрольної груп, що є підтвердженням нашого гіпотетичного припущення про необхідність впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ педагогічних умов, які б були спрямовані на підвищення рівнів культурологічної підготовленості.

Організація навчання і професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи у контексті культурологічної спрямованості потребує необхідності створення відповідних педагогічних умов, реалізація яких у системі навчально-виховної роботи університетів сприяла б ефективності культурологічної підготовки майбутніх фахівців.

Нами обґрунтовано три педагогічні умови, що забезпечують успішність культурологічної підготовки майбутніх учителів:

- забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів до культурологічної підготовки та відповідної рефлексивної позиції стосовно її удосконалення;
- опанування майбутніми вчителями сукупністю культурологічних знань та набуття ними культурологічних умінь практичного їх застосування;
- залучення майбутніх учителів початкової школи до активної культурологічної діяльності.

Крім того, оптимізацію зазначених педагогічних умов забезпечуватимуть ІКТ, використання яких як інноваційної технології сприяють:

- підвищенню мотивації навчальної діяльності;
- здійсненню індивідуалізації та диференціації навчання;
- активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, підвищенню їх інтересу до самостійної роботи та дослідницької діяльності;
- здійсненню інтерактивного навчання;
- забезпеченню широкої комунікації;
- здійсненню програмованого та проблемного навчання;
- розвитку здібностей та вмінь (інтелектуальних, творчих, мовленнєвих, контролю та самоконтролю, тощо), критичного мислення;
- здійсненню соціокультурного виховання студентів.

З метою перевірки ефективності методики реалізації педагогічних умов, визначених і обґрунтованих у процесі проведення констатувального етапу експерименту та аналізу теоретичних положень досліджуваної проблеми, було проведено формувальний етап експериментальної роботи на базі Херсонського державного університету (факультет дошкільної та початкової освіти), під час якого 208 студентів, які увійшли до контрольної (105 осіб) та експериментальної (103 особи) груп, навчалися в ідентичних умовах, за однаковими навчальними планами та програмами.

Слід додати, що результати наукового пошуку на констатувальному етапі дослідження зумовили особливості проведення його формувального етапу, сутність якого якраз і полягала у створенні ефективних умов для культурологічної підготовки майбутніх учителів і визначення доцільності розробленої на даному етапі моделі.

Експериментальне дослідження проводилось у процесі:

- проведення спецкурсу «Основи культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи»;
- організації та проведення зі студентами тренінгів з формування та розвитку культурологічних умінь кваліфіковано, з гуманістичних позицій аналізувати будь-яку професійно-педагогічну і життєву ситуацію та здобувати її, аналізуючи культурологічну інформацію з будь-яких текстів, виділяючи змістові гуманістично-спрямовані домінанти культурологічного спрямування;
- проведення зі студентами тренінгів, спрямованих на встановлення контактів у педагогічному спілкуванні, прояв здатностей до емпатії та толерантності, розуміння власного емоційного стану та почуття дитини, колег та батьків;
- участі у проведенні аудиторної та позааудиторної роботи у формі заходів, спрямованих на культурологічну підготовку;
- підготовки студентів до проходження педагогічної практики у початковій школі;
- педагогічного консультування з питань культурологічної підготовки;
- створення електронного освітнього ресурсу культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Розробляючи зміст та методику реалізації педагогічних умов ми виходили з того, що вони мають забезпечувати позитивну мотивацію студентів до культурологічної підготовленості, оволодіння системою знань та вмінь з психолого-педагогічних дисциплін, сукупності знань щодо змісту і компонентів культурологічної підготовки та усвідомлення її значущості для майбутньої професійно-педагогічної діяльності, сприяючи неперервному саморозвитку й самовдосконаленню особистості.

Завданнями проведення формувального етапу експерименту було:

- підвищення у студентів інтересу до питань культурологічної підготовки;
- формування у майбутніх учителів гуманістичної спрямованості;
- підвищення рівнів психолого-педагогічних і культурологічних знань про досліджувану проблему та вмінь їх реалізовувати в гуманістичному аспекті;
- формування особистісних якостей, необхідних для прояву культурологічної

підготовленості.

Реалізація першої педагогічної умови – забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів до культурологічної підготовки та відповідної рефлексивної позиції стосовно її удосконалення, важливість якої зумовлена фундаментальними психолого-педагогічними теоріями та концепціями про те, що будь-який вплив на особистість має, перш за все, узгоджуватися з її потребами, інтересами, переконаннями. Усвідомлена мотивація як базовий елемент сприяє інтенсифікації пізнавальної активності майбутнього фахівця, досягненню певного рівня професійної підготовки, мобілізації його потенційних можливостей.

Отже, пошук форм, методів і засобів забезпечення у майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації до оволодіння культурологічними знаннями й вміннями – є актуальною педагогічною проблемою. Вирішення її залежить й від сформованої системи означених знань та вмінь, тобто від оволодіння майбутніми вчителями понятійним апаратом, що дає їм можливість свідомо здійснювати професійно-педагогічну діяльність культурологічного спрямування, тобто тісно пов'язана з реалізацією другої педагогічної умови – опанування майбутніми вчителями сукупністю культурологічних знань та набуття ними культурологічних умінь практичного їх застосування. Опанування майбутніми вчителями системою знань про сутність і значущість культурологічної підготовки-методологічний фундамент, що сприяє розвитку особистості, засвоєння означеного «знаннєвого комплексу» є основою для усвідомлення студентами поняттєво-категоріального апарату, проекція якого на майбутню професійно-педагогічну діяльність сприятиме адекватній оцінці культурологічних ситуацій, що виникнуть у процесі їхньої майбутньої діяльності та перетворенню філософських, психолого-педагогічних, культурологічних знань у практично дійові особистісні рішення майбутніх учителів.

Мотивація до культурологічної підготовки в умовах використання ІКТ реалізувалася через досягнення привабливості навчання, підвищення відповідальності до звіту результату навчання, зростання престижності навчальної діяльності; створення рейтингів, що формують інтерес і позитивне ставлення до пізнавальної діяльності.

Реалізація третьої педагогічної умови відбувалася також протягом проходження майбутніми вчителями педагогічної практики як невід'ємної складової частини професійної підготовки майбутнього фахівця.

Поєднання теоретичної підготовки майбутнього учителя з реальною професійно-педагогічною діяльністю у найбільшій мірі сприяло культурологічній підготовленості студентів за показниками усіх трьох критеріїв: ціннісно-мотиваційного, змістово-процесуального та оцінно-поведінкового. Програма педпрактики охоплювала спеціальні завдання, використання яких сприяло ефективності їхньої культурологічної підготовленості.

В умовах забезпечення вимог до інформаційної культури вчителя, студентам пропонувалося завдання стати автором власних мультимедійних продуктів, які б відповідали не лише вимогам програм, але й методиці викладання і індивідуальному стилю спілкування учителя з учнями, забезпечуючи реалізацію культурологічного підходу в початковій школі.

Все висловлене розширює межі досвіду культурологічної діяльності особистості та відповідної рефлексивної позиції стосовно її удосконалення, формуючи креативність та стимулюючи її саморозвиток та самовдосконалення.

Тому перший етап формувального експерименту – мотиваційно-змістовий – передбачив реалізацію першої та другої педагогічних умов і здійснювався через упровадження різнопланових і різнобічних ефективних форм і методів навчально-виховної роботи: бесід, дискусій, конференцій, «круглих столів», тренінгів, рольових ігор тощо. Плідними в цьому плані виступали: створення культурологічних ситуацій, психологічних і педагогічних проблем, розв'язання яких сприяло формуванню культурологічних умінь приймати рішення на основі аналітичної діяльності та отриманих знань з культурологічної і психолого-педагогічної підготовки.

Активне використання ІКТ на першому етапі забезпечувало інтенсифікацію навчання, що передбачало розширення обсягів знань за рахунок ущільнення навчальної інформації через її подання різними способами та в різних формах, включаючи гіпертексти й

мультимедіа. При цьому забезпечувалося підвищення продуктивності переробки вихідної навчальної інформації, а в підсумку – підвищення технологічності всієї навчальної діяльності. Індивідуалізація навчання проявлялася в тому, що ІКТ дозволяли скорегувати хід навчання на основі зворотного зв'язку у відповідності з індивідуальними результатами навчання в ході інтерактивної взаємодії студентів і викладача.

Другий етап формувального експерименту – організаційно-діяльнісний – передбачав реалізацію як двох попередніх умов, так і третьої – залучення майбутніх учителів до активної культурологічної діяльності – і реалізувався через впровадження спецкурсу «Основи культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи».

Таблиця № 4.

Структура електронного освітнього ресурсу культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи на базі Херсонського віртуального університету

Назва елемента	Зміст структурної складової
Організаційна частина	
Програма	перераховуються розділи, теми спецкурсу «Основи культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи»
Опис	коротко подаються завдання спецкурсу, чітко визначаються цільові знання, вміння і навички, які студент повинен одержати в результаті його вивчення. Одночасно подана організація курсу: графік робіт, способи контролю знань у процесі навчання – семінари, завдання, тести; критерії оцінювання; вид підсумкового контролю.
Резюме викладачів	Інформація про розробника спецкурсу та викладачів, які супроводжують цей спецкурс з обов'язковою вказівкою електронної адреси.
Список студентів	Подається список студентів із зазначенням електронних адрес. Можливість студента розміщувати додаткову інформацію про себе. Це дозволяє студентам спілкуватися один із одним і використовується для санкціонованого доступу до ресурсу
Оголошення і новини	Викладач розміщує поточні повідомлення для всіх студентів
Навчальна частина	
Навчальний матеріал	Поданий увесь підготовлений матеріал спецкурсу електронною формою в форматі (гіпертексту, мультимедіа)
Семінари	Учасники вільно обговорюють запропоновані теми, крім цього, вони самі можуть пропонувати нові теми для обговорення. Організовується групова робота студентів над проектами
Практикуми	Реалізація відповідних імітаційних моделей з обґрунтованим використанням мультимедіа й анімації. Демонстрація педагогічних ситуацій.
Завдання	Конкретні завдання, що допомагають відслідковувати процес навчання кожного студента
Фінальний тест	Підсумкова перевірка оволодіння студентами цільового знання, що передбачається описом.

Викладання спецкурсу передбачало застосування особистісно-орієнтованих форм викладання теоретичного матеріалу: проблемно-моделюючі лекції; лекція-конференція, лекції-дискусії, лекція-діалог; а також практичних занять, на яких впроваджувались як традиційні форми і методи роботи, так і інноваційні (метод «мозкового штурму», метод «кейсів», психолого-педагогічні тренінги, форми «круглого столу», ділові та рольові ігри, рефлексивне слухання та інші).

З метою забезпечення вимог інформаційної культури суспільства було створено електронний освітній ресурс культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи на базі Херсонського віртуального університету (<http://dls.ksu.kherson.ua>). Він забезпечував вільний доступ студентів до навчально-методичних матеріалів спецкурсу, а

також реалізацію дидактичних можливостей ІКТ і формування інформаційної культури особистості студента. Культурологічна підготовка студентів реалізувалася в процесі навчання через Інтернет у структурі спецкурсу, що відображає основні переваги такої форми навчання (табл. № 4).

Отже, підтримка культурологічної підготовки студентів у межах відповідно освітнього ресурсу забезпечувала потреби студентів у вільному доступі до освітніх матеріалів, індивідуального темпу навчання та оволодіння інформаційною культурою як складової професіоналізму.

Наступний етап формування експерименту – креативно-поведінковий був спрямований на формування культурологічної підготовленості студентів за оцінно-поведінковим критерієм через систематизовані та узагальнені культурологічні уміння проявляти толерантність, здатність до емпатії за умови наявності комунікативних якостей.

Цьому сприяло залучення майбутніх вчителів до активної культурологічної діяльності у процесі проходження педпрактики, проведення аудиторної та позааудиторної організаційно-виховної діяльності, з морально-правового, національно-патріотичного, художньо-естетичного та духовного виховання. З цією метою використовувалися такі форми роботи: тренінги, ділові ігри, творчі завдання, засідання «круглого столу», дискусії, конкурси, що сприяли опануванню студентами культурологічними вміннями вирішувати професійно-педагогічні ситуації культурологічного спрямування, висловлювати власну думку й відстоювати позиції з питань педагогічних цінностей і професійних ціннісних орієнтацій, толерантно ставлячись до позицій інших, самооцінюючи та самоаналізуючи власну здатність до емпатії та прояв толерантності, здійснювати при цьому рефлексію власної комунікативної діяльності.

Після проведення формування етапу експерименту, з метою визначення динаміки змін за показниками трьох критеріїв культурологічної підготовленості, було проведено прикінцевий зріз із застосуванням тих же методів дослідження, що й на етапі констатувального етапу експериментальної роботи, здійснювалось уточнення роботи, перевірка об'єктивності результатів формування етапу експерименту, теоретичне осмислення даних, що було одержано у процесі дослідно-експериментальної роботи, їх результативність. Зазначимо, що вирішення проблеми культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи передбачало впровадження у систему навчально-виховної роботи ВНЗ моделі культурологічної підготовки майбутніх учителів та методичного забезпечення її реалізації.

Визначення рівнів культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи за ціннісно-мотиваційним критерієм (на прикінцевому етапі дослідження) подано у таблиці № 5.

Отже, за результатами прикінцевого етапу дослідження, високий рівень культурологічної підготовленості за ціннісно-мотиваційним критерієм було виявлено у 43,7% майбутніх учителів експериментальної групи та 36,2% – КГ; середній рівень за означеним критерієм було засвідчено у 44,7% респондентів ЕГ та 45,7% – КГ; низький рівень було визначено у 11,6% майбутніх учителів ЕГ та 18,1% КГ. Зазначимо, що ціннісно-мотиваційний критерій не отримав значного розвитку в контрольній групі порівняно з експериментальною. Так, за результатами дослідження низький рівень є домінуючим у 18,1% респондентів, середній рівень – у 45,7%; високий – у 36%. Незначні позитивні зрушення у КГ пояснюються тим, що студенти цієї групи майже не включались у діяльність, спрямовану на усвідомлення значущості гуманістичної спрямованості та ціннісно-професійних мотивів, а відтак – і на мотивацію на успіх.

Стосовно рівнів підготовленості за кожним із показників означеного критерію, то слід відзначити позитивні зрушення порівняно з результатами констатувального етапу експерименту. Не зупиняючись на їх переліку окремо, зазначимо, що якісний їх аналіз – свідчення більш глибокого усвідомлення студентами значущості гуманістичної спрямованості особистості, наявності стійкого інтересу до педагогічних цінностей і

професійних ціннісних орієнтацій, потреби в успішному здійсненні професійної діяльності, у тому числі, й культурологічного спрямування.

Таблиця № 5.

Визначення рівнів культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи за ціннісно-мотиваційним критерієм (на прикінцевому етапі дослідження)

Групи	Рівні	Показники							
		Професійно-педагогічна спрямованість		Наявність ціннісних професійних мотивів		Мотивація на успіх		Середнє арифметичне	
		кількість студентів	%	кількість студентів	%	кількість студентів	%	кількість студентів	%
ЕГ n ₁ = 103	Високий	43	41.7	42	40.8	51	49.5	45	43.7
	Середній	49	47.6	48	46.6	40	38.8	46	44.7
	Низький	11	10.7	13	12.6	12	11.7	12	11.6
КГ n ₂ = 105	Високий	39	37.1	37	35.2	38	36.2	38	36.2
	Середній	49	46.7	47	44.8	49	46.7	48	45.7
	Низький	17	16.2	21	20	18	17.1	19	18.1

Результати діагностики змістово-процесуального критерію на прикінцевому етапі дослідження подано у таблиці № 6.

Таблиця № 6.

Результати діагностики рівнів культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи за змістово-процесуальним критерієм на прикінцевому етапі

Групи	Рівні	Показники							
		Система знань та вмінь з психолого-педагогічних дисциплін		Сукупність знань щодо змісту і компонентів культурологічної підготовки		Культурологічні вміння		Середнє арифметичне	
		кількість студентів	%	кількість студентів	%	кількість студентів	%	кількість студентів	%
ЕГ n ₁ = 103	Високий	38	36.9	20	19.4	17	16.5	25	24.3
	Середній	48	46.6	51	49.5	47	45.6	49	47.6
	Низький	17	16.5	32	31.1	39	37.9	29	28.1
КГ n ₂ = 105	Високий	24	22.8	15	14.3	6	5.7	15	14.3
	Середній	56	53.4	49	46.7	38	36.2	48	45.7
	Низький	25	23.8	41	39	61	58.1	42	40

За змістово-процесуальним критерієм культурологічної підготовленості якісний аналіз результатів показав, що студенти експериментальної групи, порівняно з результатами констатувального етапу, володіють культурологічними знаннями про загальнолюдську і загальнонаціональну культуру та культурологічними вміннями реалізації набутих знань. Після проведення формувального етапу експерименту значно зросла кількість правильних відповідей щодо сутності культурологічної підготовки та її складових, що є свідченням правильності обраних у процесі дослідження форм, методів, засобів і методичних прийомів, що позитивно вплинули на культурологічну підготовленість майбутніх учителів початкової школи. Слід відмітити значні позитивні зміни у студентів експериментальної групи (в результаті впровадження у навчально-виховний процес спецкурсу «Основи культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи») від поверхневого розуміння значущості й необхідності психолого-педагогічних і культурологічних знань та вмінь до більш глибокого їх осмислення та оцінки.

Не вдаючись до переліку кількісних показників рівнів означеного критерію за кожним із показників (вони подані у таблиці 3.3.) відмітимо, що більшість студентів експериментальної групи досягли середнього (47.6%) та високого рівнів (24.3%) культурологічної підготовленості поряд із тим, що показники низького рівня зменшились на 16.6%.

У контрольній групі показники такі: високий рівень – у 14.3% респондентів, середній – у 45.7%; низький – у 40%, що пояснюється тим, що студенти цієї групи не прослухали спецкурс, зміст якого був спрямований на поглиблення знань і вмінь з культурологічної підготовки.

Стосовно рівнів культурологічної підготовленості за оцінно-поведінковим критерієм, то варто зазначити, що завдяки психолого-педагогічним тренінгам, виконанню творчих завдань, створення студентами персонального культурологічного тезаурусу, знайомством з життям визначних педагогів сучасності і минулого, пошукової діяльності студентів на розшуки їх «мудрих» думок, залучення майбутніх учителів до духовної спадщини через роботу з афоризмами, участь у численних благочинних акціях у процесі позааудиторної роботи, проведення виховних заходів культурологічного спрямування під час педпрактики, оформлення «Портфолію культурологічної підготовки» та ін. сприяло усвідомленню студентами необхідності й важливості оволодіння культурологічними знаннями та вміннями, комунікативними якостями, проявами здатності до емпатії та толерантності як складників педагогічних здібностей особистості.

За оцінно-поведінковим критерієм культурологічної підготовленості нами було отримано такі результати (подано у таблиці № 7).

У відповідності до одержаних результатів більшість студентів експериментальної групи відповідають високому (36.9%) та середньому (38.9%) рівням культурологічної підготовленості; на низькому рівні залишилось 24.2% студентів ЕГ порівняно з констатувальним етапом, на якому біло зареєстровано 35% респондентів. У контрольній групі показники високого рівня залишилось без змін (30.5%), середнього рівня – збільшилось на 3.8% і становить 34.3%, низького – зменшилось на 3.8 і становить 35.2%.

Отримані дані на прикінцевому етапі дослідження дають підстави стверджувати, що в експериментальній групі майбутніх учителів початкової школи зареєстровано позитивні зміни в рівнях культурологічної підготовленості за усіма критеріальними показниками. Незначні зміни в контрольній групі-свідчення недостатньої цілеспрямованої навчально-виховної роботи у ВНЗ з культурологічної підготовки майбутніх учителів.

Додамо, що зміни, які відбувались у навчально-виховному процесі в експериментальній групі завдяки впровадженню моделі культурологічної підготовки суттєво вплинули на рівні підготовленості майбутніх учителів початкової школи.

Загальну характеристику рівнів культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи на формувальному етапі представимо у таблиці № 8.

Таблиця № 7.

Результати діагностики рівнів культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи за оцінно-поведінковим критерієм на прикінцевому етапі

Групи	Рівні	Показники							
		Наявність комунікативних якостей		Здатність до емпатії		Прояв толерантності		Середнє арифметичне	
		кількість студентів	%	кількість студентів	%	кількість студентів	%	кількість студентів	%
ЕГ $n_1 = 103$	Високий	62	60.2	30	29.1	21	20.4	38	36.9
	Середній	33	32	48	46.6	39	37.9	40	38.9
	Низький	8	7.8	25	24.3	43	41.7	25	24.2
КГ $n_2 = 105$	Високий	59	56.2	28	26.7	17	16.2	32	30.5
	Середній	30	28.6	42	40	29	27.6	36	34.3
	Низький	16	15.2	35	33.3	59	56.2	37	35.2

Таблиця № 8.

Загальна характеристика рівнів культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи на формувальному етапі

Групи студентів	Рівні	Критерії							
		Ціннісно-мотиваційний		Змістово-процесуальний		Оцінно-поведінковий		Середнє арифметичне	
		кількість студентів	%	кількість студентів	%	кількість студентів	%	кількість студентів	%
ЕГ $n_1 = 103$	Високий	45	43.7	25	24.3	38	36.9	36	35
	Середній	46	44.7	49	47.6	40	38.9	51	49.5
	Низький	12	11.6	29	28.1	25	24.2	16	15.5
КГ $n_2 = 105$	Високий	38	36.2	15	14.3	32	30.5	28	26.7
	Середній	48	45.7	48	45.7	36	34.3	41	39
	Низький	19	18.1	42	40	37	35.2	36	34.3

Наводимо порівняння підсумкових результатів рівнів дослідження культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи на констатувальному та прикінцевому етапах (табл. № 9).

Таблиця № 9.

Порівняння рівнів культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи на констатувальному та прикінцевому етапах

Рівні	Констатувальний етап				Прикінцевий етап			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%
Високий	27	25.7	25	24	36	35	28	26.7
Середній	42	40.4	40	38	51	49.5	41	39
Низький	34	33.9	40	38	16	15.5	36	34.3

Для наочності рівні культурологічної підготовленості майбутніх учителів експериментальної і контрольної груп представимо на діаграмі (рис. 3).

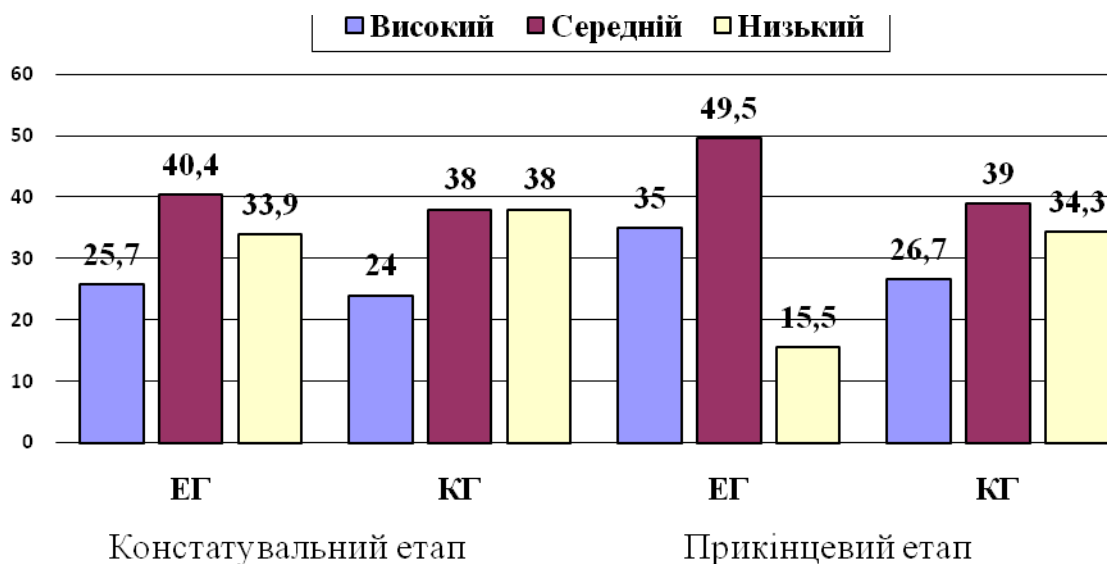

Рис. 3. Рівні культурологічної підготовленості майбутніх учителів експериментальної і контрольної груп

Отримані дані засвідчили таку динаміку рівнів критеріальних показників: кількість студентів експериментальної групи, які досягли високого рівня культурологічної підготовленості, збільшилась на 9.3% порівняно з контрольною групою, у якій процент зростання склав 2.7%. Характерним є зниження рівневих показників – у ЕГ – на 11,6%, у КГ – на 6,6%. Аналіз показників середнього рівня ЕГ і КГ – свідчення усвідомленої мотивації студентів до оволодіння культурологічною підготовкою.

З метою перевірки ефективності проведення формувального етапу експерименту, в основу якого було покладено культурологічну підготовленість майбутніх учителів початкової школи, було проведено аналіз результатів дослідження статистичними методами.

Достовірність даних вираховувалась за критерієм однорідності χ^2 , емпіричне значення якого обчислювалось за тією ж формулою, що представлена на констатувальному

етапі.

Критичне значення $\chi^2_{0,05}$ критерію χ^2 для рівня значущості 0.05 при $L=3$ складає 5.99. Порівнявши емпіричне значення критерію $\chi^2_{\text{емп.}}$ з критичним його значенням $\chi^2_{0,05}$, робимо висновок про те, що достовірність розбіжностей характеристик контрольної та експериментальної груп за статистичним критерієм складає 95%, оскільки отримане значення $\chi^2_{\text{емп.}} = 9.73$ більше, ніж критичне $\chi^2 = 5.99$.

Висновки з даного дослідження. В умовах техногенних процесів, падіння моральних підвалин розвиток науки, культури, освіти в гуманних параметрах вимірюванням, цінностями й етичними нормами, життєдіяльності, дозволить подолати наслідки технократичного мислення, яке призвело до екологічної кризи й падіння загальної моральності в суспільстві. Переосмислення природничонаукових і гуманітарних теорій дозволить відійти від протистояння гуманітарної та технічної культури, допоможе на основі інтегрованого поєднання забезпечити культурологічну підготовку фахівців, що відповідатиме сучасним вимогам інформаційної культури суспільства.

На підставі порівняння рівнів культурологічної підготовленості майбутніх учителів початкової школи контрольної та експериментальної груп, робимо висновок, що зміст та методика реалізації педагогічних умов, визначених і обґрунтованих в результаті теоретичного етапу дослідження, сприяють позитивній мотивації студентів до оволодіння структурними компонентами культурологічної підготовки, культурологічними знаннями та вміннями, усвідомленню їх значущості для майбутньої професійної діяльності, забезпечуючи потребу в саморозвитку й самовдосконаленні особистості майбутніх фахівців.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Перспективу подальших наукових пошуків вбачаємо у створенні та впровадженні інтегрованих курсів з культурологічної підготовки не лише вчителів початкової школи, але й інших спеціальностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блошинський І. Обґрунтування критеріїв і показників ефективності процесу формування адекватної самооцінки курсантів у навчальному процесі / І.Блошинський // Наукові записки. – Вінниця: ВАТ «Вінобл-друкарня», 2001.- Вип.4. – С. 74-74.
2. Василюшина Т.В. Емпатія як фактор ефективності педагогічного спілкування: Автореферат дис...канд..псих.наук: 19.00.07/ Т.В. Василюшина; Інститут психології ім.Г.С.Костюка АПН України. – К., – 2000. – 20 с.
3. Всесвітня доповідь ЮНЕСКО про комунікацію та інформацію в 1999–2000. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.polpred.com/free/unesco/2.htm>.
4. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методологічний аспекти) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В.М. Гриньова. – К., 2001. – 45 с.
5. Гриньова В.М. Педагогічна культура майбутнього вчителя/ В.М.Гриньова // Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи: монографія/керівн.асп.кол. Н.В.Гузій; Міністерство освіти і науки України, Нац. Пед. Університет імені М.П.Драгоманова. – К.: Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. – 432 с.
6. Дегтярьова Г. А. Гуманізація навчального процесу в основній школі засобами інформаційних технологій (на прикладі предметів гуманітарного циклу): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09 / Г. А. Дегтярьова / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2007. – 20с.
7. Дементієвська Н. П. Проектування, створення та використання навчальних мультимедійних презентацій як засобу розвитку мислення учнів [Електронний ресурс] / Н. П.

Дементієвська, Н. В. Морзе // Інформаційні технології і засоби навчання. Електронне наукове фахове видання. – 2007. – № 1 (2). – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em2/emg.html>.

8. Дмитренко К.А. Професійно-особистісні якості вчителя початкових класів як базова умова педагогічної діяльності / К.А.Дмитренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pfto/2011_16/files/...

9. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учебник для вузов / И.А. Зимняя.– 2-е изд., доп., испр. и перераб., – М.: Логос, 2004. – 273с.

10. Кудусова А. Ш. Формирование гуманистической направленности будущих учителей начальных классов в процессе профессиональной подготовки / А.Ш. Кудусова // Науковий часопис Національного Педагогічного Університету імені М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: Проблеми теорії і практики / М-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. - Київ : НПУ, 2005. - Вип. 3 (13). - С. 162-165.

11. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с. 12

12. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 2001. – 18 лип., № 29. – С. 4–6.

13. Петухова Л.Є. Інформатичні компетентності майбутнього вчителя початкових класів (В моделі трисуб'єктної дидактики): Навчально-методичний посібник / Л.Є.Петухова. – Херсон: Айлант, 2010. – 444 с.: іл.

14. Талізіна Н.Ф. Пути разработки профиля специалиста / Н.Ф. Талізіна. – Саратов: издательство Саратовского университета, 1987. – 176 с.

15. Федорцова О. Г. Формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів енергетиків у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: дис. на здобуття наук.ступеня... канд. пед. наук, спец.: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О.Г. Федорцова. – Житомир : Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка, 2016. – 311 с.

Стаття надійшла до редакції 23.05.16

Tatiana Vinnyk

Kherson State University, Kherson, Ukraine

STUDY OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' CULTURAL TRAINING WITHIN THE INFORMATION CULTURE OF SOCIETY

The article presents the results of scientific studies and experimental approbation of pedagogical conditions of future primary school teachers' cultural training taking into account the information culture of society. The nature and structure of the notion «future primary school teachers' cultural training» are clarified. The indicated phenomenon is considered as the structure of four levels, the core of which is personality's humanistic orientation, the totality of psychological-pedagogical and cultural knowledge and skills, the complex of professionally significant personal qualities. The author pointed out the criteria and related indicators of cultural proficiency, they are: value-motivational (vocational and humanistic orientation; the presence of values and professional motives; motivation for success); substantial and procedural (knowledge and skills in psycho-pedagogical disciplines; the body of knowledge regarding the content and components of cultural training, cultural skills); assessment and behavioral (the existence of communicative qualities, ability to empathy, tolerance). Levels of future primary school teachers' cultural readiness: high, average and low are characterized. The experience of ICT using in students' cultural training is presented. Pedagogical conditions of future primary school teachers' cultural training in University are identified, their effectiveness is proved by experimental testing.

Key words: future primary school teachers' cultural training, cultural readiness, information culture, ICT, electronic educational resource.

Винник Т.А.

Херсонский государственный университет, Херсон, Украина

ИССЛЕДОВАНИЕ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ С УЧЕТОМ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕСТВА

В статье представлены результаты научного обоснования и экспериментальной апробации педагогических условий культурологической подготовки будущих учителей начальных классов с учетом информационной культуры общества. Уточнена сущность и структура понятия «культурологическая подготовка будущих учителей начальной школы». Обозначенный феномен рассмотрен в плоскости четырехуровневой структуры, стержнем которой является гуманистическая направленность личности, совокупности психолого-педагогических и культурологических знаний, психолого-педагогических и культурологических умений, комплекса профессионально значимых личностных качеств. Автором обоснованы критерии культурологической подготовленности с соответствующими показателями: ценностно-мотивационный (профессионально-гуманистическая направленность; наличие ценностно-профессиональных мотивов; мотивация на успех); содержательно-процессуальный (система знаний и умений по психолого-педагогическим дисциплинам; совокупность знаний относительно содержания и компонентов культурологической подготовки, культурологические умения); оценочно-поведенческий (наличие коммуникативных качеств, способность к эмпатии, проявление толерантности). Охарактеризованы уровни культурологической подготовленности будущих учителей начальной школы: высокий, средний и низкий. Представлен опыт внедрения ИКТ в культурологическую подготовку студентов. Определены педагогические условия культурологической подготовки будущих учителей начальной школы в системе учебно-воспитательной работы университета, эффективность которых доказана результатами формирующего этапа эксперимента.

Ключевые слова: культурологическая подготовка будущих учителей начальных классов, культурологическая подготовленность, информационная культура, ИКТ, электронный образовательный ресурс.